

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 47/2014 vp

**Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali-
huollon asiakasasiakirjoista sekä sosiaali- ja
terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä
käsittelystä annetun lain 10 ja 14 §:n muuttami-
sesta**

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 13 päivänä tammikuuta 2014 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasasiakirjoista sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain 10 ja 14 §:n muuttamisesta (HE 345/2014 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lakimies Marja Penttilä ja neuvotteleva virkamies Pia-Liisa Heiliö, sosiaali- ja terveysministeriö
- rekisteröintipäällikkö Katja Lingonheimo, Väestörekisterikeskus

- yksikön johtaja Marina Lindgren, Kansaneläkelaitos
- ylitarkastaja Marjut Eskelinen, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)
- kehittämisspäälikkö Jarmo Kärki, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- kehittämisspäälikkö Maarit Laaksonen, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- johtaja Pirjo Marjamäki, Socca - Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus
- johtava elinkeinoasiantuntija Aino Närkki, Sosiaalialan Työnantajat ry
- projektipäällikkö Minna Saario, Suomen Kuntaliitto.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- tietosuojavaltuutetun toimisto
- SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- Terveys- ja Sosiaalialan Yrittäjät TESO ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista. Laki koskisi asiakasasiakirjoja riippumatta siitä, mille alustalle ne on talletettu. Lakia sovellettaisiin sekä julkisen että yksityisen sosiaalihuollon palvelunantajiin niiden järjestäessä sosiaalihoitoa tai antaessa sosiaalipalveluja. Ehdotetun lain

tarkoituksena on yhtenäistää sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen tietosisältöjä, laatimista, säilyttämistä ja muuta käsittelyä sosiaalihuollon palvelujen tuottamiseksi sekä edistää sosiaalihuollon asiakastietojen sähköistä käsittelyä.

Sosiaalihuollon asiakasasiakirjalaissa säädettäisiin niistä perustiedoista ja eri palvelutehta-

vissä kertyvistä asiakirjakohtaisista tiedoista, joita sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin on kirjattava ja talletettava sosiaalihuollossa sekä monialaisessa eri viranomaisien ja sosiaalipalvelujen palveluntarjoajien välisessä yhteistyössä. Sosiaalihuollon asiakasasiakirjat talletettaisiin sosiaalihuollon ilmoitusrekisteriin tai sosiaalihuollon asiakasrekisteriin.

Ehdotetussa laissa säädettäisiin sosiaalipalvelujen järjestäjän ja palveluntuottajan vastuista ja velvoitteista asiakastietojen käsittelyssä ostopalvelutilanteissa. Sosiaalipalvelujen järjestäjä asiakasasiakirjojen rekisterinpitäjänä sekä palveluntuottaja niitä laativana ja muutoin käsittelevänä veloitettaisiin määrittelemään kirjallisessa toimeksiantosopimuksessa, miten palveluntuottaja huolehtii asiakastietojen asianmukaisesta käsittelystä, rekisterinpitoon liittyvistä tehtävistä ja vastuista sekä salassapitovelvoitteiden noudattamisesta.

Esitys edistää osaltaan myös sosiaalihuollon valtakunnallisen asiakirja-arkiston (Kansa) muodostamista. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annettua lakia siinä määrin, että Kansaneläkelaitos ja Väestörekisterikeskus voisivat ryhtyä teknisesti toteuttamaan valtakunnallista sähköistä sosiaalihuollon asiakasasiakirja-arkistoa. Lakiin lisättäisiin lisäksi säännös, jonka nojalla Kansaneläkelaitos voisi toteuttaa terveydenhuollon valtakunnallisiin sähköisiin Kanta-palveluihin välitys- ja kyselypalvelun, jonka välityksellä terveydenhuollon ammattihenkilö voisi tietoturvasestisesti toimittaa kirjoittamansa lausunnot ja todistukset sähköisesti niiden nimetyille vastaanottajille.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2015.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen tietosisälöt, laatimismenettelyt ja käsittely vaihtelevat eri kunnissa eikä asiakastietoja ole ollut mahdollista käyttää kattavasti muun muassa palvelukokonaisuuksien hallintaan, johtamiseen, tilastointiin tai tutkimukseen. Hallituksen esityksen mukaan sähköinen tiedon välittäminen eri rekisterien välillä on vähäistä ja asiakastietoja säilytetään ja arkistoidaan sekä paperimuodossa että sähköisessä muodossa. Valiokunta pitää kirjatavista vähimmäistiedoista säätämisen ja käytäntöjen yhtenäistämisen lisäksi tärkeänä, että lakiehdotuksilla otetaan ensimmäinen askel sosiaalihuollon valtakunnallisen asiakastietovarannon rakentamisessa. Asiakkaan kannalta keskeistä on omien tietojen tarkistamisen helpottuminen merkittävästi nykyiseen verrattuna. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä lähinnä teknisillä muutoksilla.

Kansallisen terveystietojärjestelmän rinnalle perustettava kansallinen sosiaalihuollon sähköinen arkisto mahdollistaa toteutuessaan tiedonvaihdon

sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sosiaalihuollon eri toimijoiden välillä. Tiedonkulun joustavuus ja sujuvuus tukevat asiakkaan kokonaisvaltaisen tuen, palvelujen ja hoidon järjestämistä ja edistävät sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiota. Tavoitteena tulee olla sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedon mahdollisimman kattava organisaatiorajat ylittävä yhteinen hyödyntäminen. Valiokunta korostaa, että tietoturvasta huolehtimisen ohella on varmistettava tarvittavan tiedon hyödyntämismahdollisuudet siten, että tunnistautumis- ja suostumusmenettelyt ovat sekä asiakkaan että järjestelmän kannalta selkeitä ja toimivia. Tulee selvittää, miten suostumuksen antaminen saataisiin joustavammaksi ja voitaisiinko tietojen luovuttamista kehittää siten, että tietoja voitaisiin hakea suoraan potilasasiakirja-arkistosta silloin, kun niitä etuushakemusten käsittelyssä tarvitaan ja kun tietojen saamiseen on oikeus lain perusteella.

Hallituksen esityksessä arvioidaan työn tuottavuuden paranevan sosiaalihuollon yksiköissä tiedon saatavuuden parantuessa ja tietojen etsi-

miseen ja selvittämiseen kuluvan ajan lyhentyessä. Tietosisältöjen yhdenmukaistaminen mahdollistaa nykyistä paremmin vertailukelpoisen tiedon keräämisen ja palvelujen tuottajien vertailun. Tietojen siirtämisen kustannustehokkuutta parantaa myös lakiehdotuksen 10 §:n mahdollistama Kanta -palveluihin toteutettava välitys- ja kyselypalvelu, jolla terveydenhuollon ammattihenkilö voi tietoturvallisesti toimittaa laatimansa lausunnot ja todistukset nimetyille vastaanottajille sähköisesti.

Valiokunta toteaa, että asiakastietojärjestelmän kehittäminen edellyttää mittavaa käytännön toimijoiden ohjausta ja koulutusta, joista tulee toimeenpanossa huolehtia. Uudet tietojärjestelmät edistävät myös johtamisen kehittämistä laajojen tietovarantojen ja monialaisen yhteistyön avulla.

Esitys mahdollistaa Kansa -järjestelmän arkistointipalvelun ja sen edellyttämien varmenpalvelujen teknisen valmistelun aloittamisen. Jatkossa on tarkoitus säätää erikseen muista Kansa -palveluista ja palvelunantajien liittymisestä Kansa -järjestelmään. Samassa yhteydessä on tarpeen selvittää kuollutta henkilöä koskevien tietojen luovuttamiseen tarvittavat säädösmuutokset. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan toimintansa lopettaneen sosiaalihuollon toimintayksikön asiakasasiakirjojen säilyttämisestä koskevia sääntelytarpeita selvitetään yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön valmistelun yhteydessä.

Lakiehdotuksen mukaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) antaa tarkempia määräyksiä asiakirjojen rakenteista ja asiakirjoihin merkittävistä tiedoista. Valiokunta pitää välttämättömänä, että THL:n voimavarat turvataan siten, että lainsäädännön toimeenpano suunnitellussa aikataulussa on mahdollista.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. lakiehdotus

3 §. Viittaukset sosiaalihuoltolakiin ehdotetaan muutettaviksi uuden sosiaalihuoltolain säännöksiin ja pykälän 11 kohtaan ehdotetaan teknistä korjausta.

13 §. Valiokunta ehdottaa 2 momentin täsmenmistä sen vuoksi, että säännöksessä tarkoitettu asiakastietojen korjaus voidaan tehdä paitsi virheellisen myös tarpeettoman, puutteellisen tai vanhentuneen tiedon vuoksi.

15 ja 16 §. Valiokunta ehdottaa pykälien teknistä täydentämistä.

24 ja 25 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi alihankkijaa käyttävän palveluntuottajan vastuun selkeyttämiseksi. Tällaisella palveluntuottajalla on ehdotuksen mukaan velvollisuus varmistua siitä, että alihankkija noudattaa asiakastietojen käsittelyssä sekä sopimusehtoja että laissa säädettyjä velvoitteita.

28 §. *Voimaantulo.* Valiokunta ehdottaa voimaantulosäännökseen teknisiä muutoksia. Lisäksi ehdotetaan säännöksen 5 ja 6 momentissa lain 22 ja 23 §:n voimaantulon osittaista siirtämistä viimeistään vuoden 2020 loppuun, jotta nykyisiin asiakas- ja potilastietojärjestelmiin ei tarvitse tehdä tarpeettomia muutoksia, jos kansalliseen järjestelmään liitytään uudella tietojärjestelmällä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa,

että 2. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana ja

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 ja 2 §
(Kuten HE)

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *sosiaalihuollolla* sosiaalihuoltolain (1301/2014) 1 §:ssä tarkoitettua sosiaalihuoltoa;
2) *sosiaalipalvelulla* sosiaalihuoltolain (1301/2014) 14, 28 ja 29 §:ssä tarkoitettuja sosiaalipalveluja;
(3—10 kohta kuten HE)
11) *palveluntuottajalla* palveluntantajaa, joka a. palvelunjärjestäjän asemassa tuottaa itse sosiaalipalvelua tai sosiaalihuoltoa; *tai*
(11 b ja 12 kohta kuten HE)

2 luku

Asiakastietojen kirjaamista koskevat velvoitteet

Asiakastietojen kirjaamista koskevat yleiset velvoitteet

4—6 §
(Kuten HE)

Asiakastietojen kirjaaminen erityisissä tilanteissa

7 §

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen kirjaaminen sosiaalihuollon toimintayksikön sisäisessä yhteistyössä

(1 mom. kuten HE)

Henkilöllä, joka osallistuu edellä 1 momentissa tarkoitetun yhteisen palvelun toteuttamiseen, on oltava pääsy tehtävissään tarvitsemiinsa yhteisiin asiakasasiakirjoihin. Yhteisestä asiakassuunnitelmasta voidaan tallettaa *tarvittaessa* kopio potilasrekisteriin.

(3 mom. kuten HE)

8 §

(Kuten HE)

3 luku

Kirjattavat asiakastiedot

Kaikkia asiakirjatyyppejä koskevat tiedot

9—12 §

(Kuten HE)

13 §

Asiakastietojen korjaaminen

(1 mom. kuten HE)

Korjaus on tehtävä siten, että alkuperäinen merkintä on myöhemmin luettavissa. Korjauk-

sesta on käytävä ilmi korjauksen tekijän nimi ja virka-asema sekä korjauksen ajankohta ja peruste.

Asiakirjatyypeittäin kirjattavat tiedot

14 §
(Kuten HE)

15 §

Palvelutarpeen arviointi

Sen lisäksi, mitä sosiaalihuoltolain (1301/2014) 37 §:ssä ja 39 §:n 2 momentin kohdissa 1, 2, 3 ja 5 on säädetty, asiakkaan palvelutarpeen arviointia koskeviin asiakirjoihin kirjataan tarvittaessa asiakkaan laillisen edustajan, omaisen, läheisen tai muun henkilön käsitys asiakkaan tuen tarpeesta.

(2 mom. kuten HE)

16 §

Asiakassuunnitelma

Sen lisäksi, mitä sosiaalihuoltolain (1301/2014) 39 §:n 2 momentin kohdissa 4, 6, 7, 8 ja 9 on säädetty, asiakassuunnitelma-asiakirjaan kirjataan

(1—4 kohta kuten HE)

17—20 §
(Kuten HE)

4 luku

Asiakastietojen käsittelyä koskevat erityiset säännökset

21—23 §
(Kuten HE)

24 §

Rekisterinpitäjän määräytyminen ja vastuiden jakautuminen toisen lukuun toimittaessa

(1 mom. kuten HE)

Kun palveluntoteuttaja antaa sosiaalipalveluja ja palvelunjärjestäjän lukuun, palvelussa laadittujen ja saatujen asiakasasiakirjojen rekisterinpitäjälle lailla säädettyt vastuut jakautuvat palvelunjärjestäjän, palveluntuottajan ja palveluntoteuttajan kesken siten kuin 3 ja 4 momentissa sekä 25 §:ssä säädetään:

Palveluntoteuttaja, joka toimii palveluntuottajana tai sen alihankkijana, vastaa 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa seuraavista asioista:

(1—5 kohta kuten HE)

(4 mom. kuten HE)

25 §

Asiakastietojen käsittely palvelunjärjestäjän lukuun toimittaessa

Kun palvelunjärjestäjä hankkii sosiaalihuoltoa tai sosiaalipalveluja toiselta palvelunantajalta, sen on määriteltävä kirjallisessa toimeksiantosopimuksessa, miten palveluntuottajan on huolehdittava asiakastietojen toimittamisesta palvelunjärjestäjälle ja niiden asianmukaisesta käsittelystä, siihen liittyvistä 24 §:n 3 momentissa tarkoitetuista tehtävistä ja vastuista sekä salassapitovelvoitteiden noudattamisesta.

Kun palveluntuottaja käyttää palvelun toteuttamiseksi alihankkijaa, sen on varmistuttava siitä, että alihankkijana toimiva palveluntoteuttaja noudattaa asiakastietojen käsittelyssä 1 momentissa tarkoitetun sopimuksen ehtoja ja 24 §:n 3 momentissa säädettyjä velvoitteita.

(Uusi)

(3 mom. kuten HE 2 mom.)

26 ja 27 §
(Kuten HE)

28 §

Voimaantulo

(1 mom. kuten HE)

Sen 4 §:n 1 momentissa *olevaa velvoitetta* tallettaa määrämuotoisia asiakirjoja sovelletaan kuitenkin sitten, kun Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on antanut 5 §:ssä säädetty määräykset asiakirjojen määrämuodosta.

Sen 7 (*poist.*), 9 (*poist.*) ja 14—20 §:ää sovelletaan viimeistään 1 päivästä tammikuuta 2016, mikäli jäljempänä ei toisin säädetä.

Sen 7 (*poist.*), 9 (*poist.*), 10—12 § ja 14—20 §:ää sovelletaan viimeistään 1 päivästä tammikuuta 2017, mikäli asiakastietoja käsitellään sähköisessä muodossa.

Sen 22 §:n 1 ja 2 momenttia sovelletaan *silloin, kun organisaatio liittyy valtakunnalliseen sosiaalihuollon arkistoon, kuitenkin viimeistään 1 päivästä tammikuuta 2021.*

Sen 23 §:ää sovelletaan *silloin, kun organisaatio liittyy valtakunnalliseen sosiaalihuollon arkistoon, kuitenkin viimeistään 1 päivästä tammikuuta 2021.*

Sen 24 (*poist.*) ja 25 §:ää sovelletaan viimeistään 1 päivästä tammikuuta 2016.

Helsingissä 17 päivänä helmikuuta 2015

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Juha Rehula /kesk
vpj. Anneli Kiljunen /sd
jäs. Outi Alanko-Kahiluoto /vihr
Merja Kuusisto /sd
Sanna Lauslahti /kok
Merja Mäkisalo-Ropponen /sd
Hanna Mäntylä /ps

Mikael Palola /kok
Terhi Peltokorpi /kesk
Sari Sarkomaa /kok
Raija Vahasalo /kok
vjäs. Anne Louhelainen /ps
Aila Paloniemi /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen.